

פתח דבר

על מסע שהוא גם זיכרון וגם עתיד

יש דימויים שלא אנחנו בוחרים בהם, הם בוחרים בנו. בילדותי הרגשתי כמו הירח המקיף את העולם בלי לגעת בו, מאיר רק דרך האור של מישוהו אחר ומכיל בתוכו צדדים שאיש לא ראה, שאיש לא נחשף להם. הירח נדמה לי כהשתקפות מדויקת של ההווה הפנימית שלי. הצד האפל של הירח, שבו שוכנים הכאב, הפחד והבדידות, נותר סמוי מבני אדם.

יש נשמות שזרות לעולם כבר מרחם אימן, שמגיעות אליו עם לב פתוח מדי, עיניים שרואות יותר מדי, תחושות שאין להן שם או הסבר. אני הייתי כזו, מחוברת לעולמות שמעבר, אך נטולת כלים להבין אותם. לא היו לי מילים להסביר תחושות כמו ריפוי, ידיעה, חיבור, אז שתקתי. לא ידעתי לקרוא למפתח שניתן בידי "יכולת", אז השלכתי אותו הרחק ממני, ועימו ויתרתי על חלק מעצמי.

הספר הזה הוא סיפור חיי. יסופר בו על תחנות בזמן ושיעורים שלמדתי, על מפתחות שמצאתי להבנה, לידיעה, לריפוי ולהכוונה, על טרנספורמציות – על המסע שפסעתי בו צעד אחר צעד, ילדה שקופה, נשמה שאט אט נזכרה בכוחותיה, עד להיותי האישה שאני היום, הילרית, אלכימאית של ריפוי הלב, מורה רוחנית ומאמנת רגשית, מפתחת שיטת לל"ה: לשחרר, להתחבר, הגשמה.

בסופו של דבר, לכל אחת ואחד מאיתנו יש לב שנפצע, גוף שנשא כאב ונשמה שמבקשת לזכור מי היא. כל נשמה מבקשת לזכור את עצמה, כל נשמה מבקשת ריפוי אמיתי. כולנו יכולים ויכולות לבחור, לא רק לשרוד אלא להירפא; לא רק להחלים, אלא לחיות חיים טובים ומספקים.

הירח הוא השתקפות של מי שהייתי. הוא שיקף את הריחוף, את האור המוחזר, את הצד האפל שנותר תמיד סמוי, את הצורך להסתתר מאחורי אור של אחרים. דרך הכאב, דרך המפגש עם הצללים, דרך התבוננות אמיצה פנימה, חקירה פנימית, מיקוד, התמסרות – הפכתי מירח לשמש.

לא עוד מראה המשקפת אור מבחוץ, אלא כור פנימי שבו החומר הגולמי שלי נצרף לבעירה.

כמו בתהליך אלכימי מה שהיה עופרת הפך לזהב, ומה שהסתפק בהשתקפות, נעשה מקור של אור חי הנובע מתוכי.

כך נולדה בי ההבנה שהאור הוא תוצר של התלקחות נשמתית: מהלך שבו המהות מתגלה מתוך עצמה. השמש אינה חוששת להאיר משום שהיא מאירה לעצמה את הדרך, ומכוחה גם לאחרים. הספר הזה נכתב מדם ליבי בתקווה שכל אחת ואחד ממי

תחנות בזמן

שיקראו בו יקבלו ממנו השראה לחפש אחר ריפוי, לבחור באומץ לצאת לדרך מאתגרת, אך משתלמת ולהאמין שנשמתם יכולה לחזור הביתה, אל זיכרון מהותה.

אני מזמינה אתכן ואתכם להצטרף אליי למסע שראשיתו בחשכה, המשכו בעומק ההבנה וסיומו באוויר חדש שננשום יחד בפסגות ההרים.

שם נוכל לשבת לרגע, לנוח, להירגע, להיטען בכוחות מחודשים, עד ליציאה למסע הבא.

ילדה שרואה יותר מדי: על הפצע הקדום

נולדתי בחיפה על רכס הכרמל ונקראתי חגית. לא סתם נקראתי חגית, אלא על שם חברו הטוב של אבי, חגי, שנהרג בגיל 19 במבצע קארמה. כדור פילח את קסדתו וקטע את חייו. השם "חגית" לא היה רק צירוף של צלילים. הוא היה גשר בין נוכחות להיעדר, בין חיים למוות, בין הילדה חגית, לרוח של הנער חגי שנגדעה בפתאומיות.

אף פעם לא אהבתי את שמי. כבר כילדה סלדתי ממנו. לימים הבנתי למה: בעל כורחי קיבלתי עליי לשאת מטען שלא שלי. כך, בלי שבחרתי, נולדתי לתוך סיפור על שכול. לתוך חוזה נשמתי עם נשמה של נער שלא הכרתי. שמי היה אתר הנצחה, לא רק של אדם, גם של הכאב שמותו גרם לאחרים.

התחושה הזו, של השתייכות כפויה, ליוותה אותי כמו צל סמוי. תמיד איתי. רק שנים רבות מאוחר יותר הבנתי עד כמה היא הייתה כרוכה במה שנקרא גִּזְרֵת גורל: תחושת החיים כתסריט מוכתב מראש, שבו נולדים אל תוך משפחה, לאום או דת, בלי

שניתנה אפשרות לשאול או לבחור. חייתי בידיעה סמויה שדרכי כבר נחרצה, כאילו כל ניסיון לגבש זהות עצמאית נידון לכישלון.

גם בבית שגדלתי בו לא הרגשתי בבית. כמו השם שלי, כך גם הבית היה דבר שנבחר עבורי. הוא היה מלא בקולות מנוגדים, גרוש עד אפס מקום בדיסהרמוניה מתמדת. ולא במקרה. ההורים שלי הגיעו מקצוות שונים בתכלית. אימא שלי נולדה בקזבלנקה למשפחה מרובת ילדים ובהיותה בת 16 משפחתה והיא עלו לארץ. אבא שלי נולד בארץ, לניצולי שואה שהצליחו לברוח מפולין רגע לפני עליית הנאצים לשלטון. סבתא שלי, אסתר, נולדה וגדלה בפולין והייתה בתו של רב שהיה דור שישי לחוזה מלובלין, מי שנחשב לרואה נשמות ולמזהה ייעודן. הוריה של סבתי, אחיה ואחיותיה נרצחו במחנה אושוויץ, וגם סבי איבד בשואה את הוריו ושמונה מאחיו. סבי וסבתי הקימו את ביתם בכפר חסידים. הם הקימו משפחה בארץ שכוננה את עצמה, לייצר מציאות חדשה, ולכאורה השאירו את פצעייהם מאחור, אולם האובדן והטראומה צרכו בהם את התחושה שבכל רגע הכול עלול להיעלם, להילקח מהם והם חיו באשמה תמידית על כך שלא הצליחו "להשיג את האישורים לעלייה לארץ בזמן" עבור בני משפחתם. הלב שלהם מעולם לא התאחה מהפצע הזה.

אבי, שהיה הצעיר מהילדים, ספג לתוכו את החרדה הזו. הפחד שבכל רגע הכול עלול להיעלם הפך לחלק ממנו, והוא העביר אותו גם אלינו, ילדיו. סיפור חייו היה שזור בנטישות ובטראומות שהפכו אותו לאדם עצבני, נוקשה ובלתי צפוי. כשפרצה מלחמת יום כיפור אבי גויס לחצי שנה.

הזיכרון הראשון שלי הוא מגיל שנתיים וחצי. אני זוכרת שכל ילדי הגן דחוסים במקלט, והגננת צועקת עליי: "תעשי פיפי בגיגית!" (בפינת המקלט הוצבה גיגית ובתוכה חול), ואני בוכה ולא מסכימה לעשות זאת "כמו חתול". אני זוכרת תחושת כלכול. לא הבנתי למה אבא שלי הלך ולמה הוא לא חוזר בערב. זו הייתה בעצם הנטישה הראשונה שחווייתי.

כשהוא שב, הוא כבר לא היה אותו אדם. היום אני יודעת לומר שהוא היה הלום קרב, אך בילדותי לא הכרתי את המושג. החיים עם אבא מתוח ושביר היו כמו חיים על אדמה רועדת. הוא ברח לעבודה, לעסקים, ובסופי שבוע לטיולים בטבע איתנו. לימים, הוא שיתף אותי בסיבה לבריחות שלו, לחוסר הרצון להיות בו: תמיד כשנשאר בבית היה עולה באפו ריחן של גופות שרופות של חיילים, הוא אמר. המרחבים, הטבע, היו סוג של ריפוי בשבילו.

אחיי ואני היינו מתעוררים בלילות מהצרחות של אבא מתוך שינה, ולפעמים גם היה נעמד וכמו יורה בנשק. ביום יום, הכול היה יכול להיות טוב ושקט ונעים, שגרתי, ופתאום התפרצות געשית. שני אחיי ואני תמיד היינו דרוכים, תמיד היינו במתח, במצב כוננות.

אבא עזב את עבודתו ופתח עסק עצמאי – סוכנות ביטוח ששגשגה. אבל עם ההצלחה בא גם הפחד. הפחד לאבד את כל מה שהשיג, הפחד להיכשל, הפחד לא לעמוד בציפיות, הפחד שהכול ייעלם, ואת הפחד לוו פרצי אלימות מילולית ותחושת איום מתמיד. בבית לא דיברו על פחדים או טראומות, אבל הכול נכח בעוצמה: הפחד, התחושה שהכול זמני, שאין ודאות או ביטחון בדבר.

אהבתי את הטיולים המשפחתיים שלנו. להקשיב לתסכיתים של סיפורים ברדיו, לריב עם אחיי במושב האחורי. האושר הילדותי, התמונות שחרוטות בי של ים וצחוק ונופים ארץ ישראליים הם זיכרונות הילדות הטובים שלי.

הייתי ילדה בת תשע ואני זוכרת תמונה אחת: אבא אווז בכיסא הבר האדום ומטיח אותו ברצפה בחוזקה. הוא אומר שהוא עוזב. אני זוכרת בגוף שלי חרדה. אני זוכרת קיפאון של הגוף ואז בכי. אולי גם צעקתי, אולי הפצרתי בו שלא ילך, את זה אני לא זוכרת. אבא הלך. הוא חזר לאחר ימים ספורים כאילו כלום לא קרה. אבל אני נשארת עם הטראומה בתוך הגוף שלי, וכמה שבועות מיום חזרתו חליתי בדלקת קרום המוח.

במשך חודש שלם קדחתי מחום, הזיתי בלילות וחלמתי חלומות מסויטים. הגוף שלי דיבר את הכאב שלא יכולתי לבטא, את הפחד של הילדה לאבד את המבנה שהכירה. המחלה שלי הפכה למוקד, אני הפכתי למוקד, ולא רק, אלא שהצלחתי בכוח המחלה לדחוק את הצרות ה"אחרות". מאז, כל חום, כל כאב ראש, כל מחלה פיזית היו דרך לקבל תשומת לב בעולם שלא הקשיב לי. מאז, הפך הדבר לדפוס שיחזור בחיי פעם אחר פעם.

לימים אבין שהנשמה שלי בחרה במחלה כאסטרטגיה נסתרת, כאילו לקחה על עצמה את הכאב כדי "לשמור על הבית", לאחוז בו מול כוחות הפירוק. המחלה הייתה לשפה אחרת של נאמנות לא מודעת שביקשה להגן, גם במחיר תחלואות הגוף. היא האמינה שאם היא תהיה חולה, היא תלכד את הדבר שהתפצל. עוד פעמים רבות הגוף ידבר איתי את המילים שהנשמה לא תוכל לומר. הגוף מדבר את דברי הנשמה עם כולנו.

הדפוס הזה, האמונה הנשמטית הזו, האסטרטגיה הלא מודעת, עוד יעברו גלגולים רבים עד שהם יהפכו את הפצע למקור לריפוי.

אומנם לא חסר לנו דבר בכית, אבל דבר לא הובטח כאמת. דבר לא היה מובן מאליו בבית שלנו, גם לא אהבה. אימא לא חוותה חוויית אובדן כמו בצד של אבא, אבל גם לא ידעה לדבר רגשות. אהבה הייתה קוסקוס, מטבוחה, קציצות, חמין. אהבה הייתה דאגה לצרכים הפיזיים. המטבח היה המקום שבו אימא הייתה היא עצמה, היא והאמונה שלה בבורא עולם.

ברמה הנפשית, התנהלנו בתודעה הישרדותית. לא היה בבית שלנו מקום לרוך או לחמלה. וכך, אני, ילדה רגישה בצורה קיצונית, גדלתי לאב שמדחיק, מפקפק, חרד ולא ימא שמאמינה באלוהים ומבשלת אהבה, אך מתקשה ליצור שיח או לבטא אהבה. כבר מילדות הייתי שונה מהוריי, לא דומה לאף אחד מהם. כבר מילדות התחברתי לדברים שלא יכולתי לתת להם שמות. הילדה שהייתי ראתה דברים שאחרים לא ראו, כמו כאב של אנשים מתחת למסכות שהם עוטים על פניהם. הרבה פעמים חשתי בקושי שמסתתר מאחורי חיוך, בצורך באהבה בתוך אדישות. הרבה פעמים ידעתי שדברים יקרו לפני שהם קרו ולא היה מי שיבין או יאשר ולא ידעתי לקרוא לראייה הזו בשם. לא הבנתי למה היא נוכחת בגופי. זו לא הייתה דרמה, זו הייתה בדידות.

לימים אבין שמה שניתן לי בירושה אינו רק סיפור, אלא ראייה שנולדה מכאב של דורות. כמו בתהליך האלכימי הכאב הקדום יהיה לחומר הגלם ולמקור של תודעה. כך, מה שנדמה היה כנטל דורי, התגלה כמתנה נסתרת: הכאב לא נכחד, הוא שינה פניו, הותמר. הצלקת הפועמת הפכה לחומר, לאמצעי לריפוי.

בהיותי בת 12 אבא החל להיעדר מהבית ומחיינו יותר ויותר. כך גיליתי שהוא הכיר אישה אחרת, כך גיליתי רובד נוסף בעולם המורכב שחייתי בו – השקר.

השבר שחוותה אימא היה ברור לעיני כול. מערכת היחסים עם אבי הזיקה לבריאותה, עינתה אותה. לא היו לה כלים להתמודד עם בעל חסר יציבות. הייתי הבכורה: ניסיתי לתמוך בה, להיות לה לעזר. גם כששתקה חשתי בכאבה. הוא היה סמיך ורחוס. אבל לא באמת יכולתי למנוע את מה שלא היה בשליטתי.

בהיותי בת 15 וחצי חוויתי אהבה ראשונה. חיפה של שנות ה-80 הייתה משעממת והבחור שהתאהבתי בו היה מבוגר ממני בשנה והכיר לי את מועדוני האנדר גראונד של חיפה, את ה"דוקא", "העיר השנייה", ומוזיקה מחתרנית: מינימל קומפקט, סיאם, הקיור, הסמית'ס. איתו עישנתי חשיש בפעם הראשונה. אהבתי אותו. הבית שלו היה לי מקום מפלט. אהבתי את ההורים שלו, את הנינוחות שבה התנהלו בביתו. בכל פעם שהכאוס והמריבות בביתי גרשו את הסאה, ברחתי לביתו, למקום שהיה לי אי של שקט, דוגמה למשפחתיות ורגשות כמו חמלה ואמפתיה.

כילדה לא יכולתי להבין למה אני כל כך סובלת בחיים בבית, מהו הדבר שזר לי כל כך, אבל בפגישה במשפחתיות אמיתית ובאהבה נקייה וחפה מאינטרסים, דווקא על דרך הניגוד, הבנתי שסבלתי מהסילוף של מושג האהבה שחווייתי בחיי בביתי, מהביטוי החסר שלה שהרחיק אותי מהדבר שכה כמהתי לו – אהבה טהורה. הניגוד הזה בין הבתים, בין האהבות, בין השקר לאמת, הוא שהוביל להחלטתי לשבור את השתיקה, לומר לאימא את שעל ליבי, למרוד בשקר. מעין קול פנימי קרא בשמי וביקש שאצביע

על האמת. כך, בהיותי בת 16, העזתי לומר לאימא את מה שהיה טמון בליבי שנים כה רבות. למעשה, שכנעתי את אימא שעליה להתגרש.

אבל לאף אחד לא היה מושג איזה מאבק גירושים מכוער זה יהיה.

מרגע שהתקבלה ההחלטה להתגרש היו בבית רגעים מפחידים ואלימים. היה מקרה שבו אבא תלש את התמונות מהקירות ואת הטלפון מהשקע, בפעמים אחרות הוא שבר דברים, ופעם נסע ברכב של אימא ונכנס בעץ כדי שהרכב יינזק וערכו ירד.

החדר שלי היה מקום מפלט, ובו־זמנית צמוד לחדר השינה של ההורים. בכל לילה שמעתי את הצרחות שלהם זה על זה, את המריבות, את הזעם שהתפוצץ שוב ושוב מעבר לקיר. אבא היה מאיים שישרוף את הבית. בכל יום הייתי חוזרת מבית הספר ומתפללת. הלוואי שלא תהיה שוב צעקה. אלוהים, תעשה שלא תהיה עוד מכה בדלת, שלא יישרף הבית כמו שאבא איים. תעשה שיהיה בית לחזור אליו. תמיד פתחתי את הדלת בחשש, בפחד שהוא עולה באש. לא רק זו, אלא שכן זוגי, שהיה גם חברי הטוב ביותר ומקור המפלט שלי, התגייס לצבא ונהג לחזור הביתה אחת לשבועיים או שלושה, ואז לישון במשך כל הסוף שבוע. הוא פשוט היה חייל שרצה לנוח, ואני הייתי נערה צעירה שזקוקה לאהבה, אהבה שהאמנתי שתמלא את הבור הפעור בתוכי. את החסר. בכל פעם שחזר לצבא, התחושה הייתה שהוא נוטש אותי.

לימים אלמד שרק אני אוכל להעניק לעצמי את האהבה שאני זקוקה לה.

הוריי היו עקשנים. אף אחד מהם לא הסכים להתפשר והמאבק התארך והיה לשנתיים. שנתיים שבהן הייתי לילדה הורית. תמכתי באימא, גוננתי עליה, יעצתי לה. התחשבתי בה. עשיתי כל שביכולתי כדי לעזור לה, ובד בבד, התקשיתי להאמין שיכול לקרות מצב כזה שבו שני אנשים שפעם אהבו כל כך, שונאים כל כך. לאורך תהליך הגירוש של הוריי חוויתי שבר ואובדנים כבדים. איבדתי את האמונה באהבה ואת האמונה שאהבה אמיתית וטהורה, לא רק בין בני זוג, אלא בין אנשים, יכולה להתקיים בעולם הזה. זמן קצר לפני שהוריי התגרשו גם אנחנו נפרדנו. היה נדמה שכל מה שספגתי בבית מדי יום ביומו חלחל אל היחסים שלנו וחיבל בהם.

עם הגירוש, גם הסדרים הכלכליים בבית השתנו. טראומת המחסור הפתאומי חרוטה בי עד היום.

היא לא הייתה רק השינוי החד במצב הכלכלי, אלא חוויה כוללת של תלות וחוסר אונים, מעין תחושה של אין מוצא, שוב גזרת גורל. שם, בתוך המציאות הזו, נולד בי הרצון לשלוט בחיי, לנהל את חיי. רציתי למלא את הצרכים שהיו לנערה בראשית חייה – ללמוד נהיגה, לקנות בגדים, לבלות. מהר מאוד התחלתי למלצר, להרוויח כסף, להכיר ביכולתו לשנות את חיי. יכולת ההשתכרות העניקה לי מידה מסוימת של ביטחון, קרקע מוצקה.

את הנחמה מהפרידות שחוויתי ומהמצב בבית מצאתי אז בקרב חבורת נערות מתבגרות כמוני, היפיות של שנות ה-80 עם לבבות פצועים, עיניים עייפות ונשמה שביקשה שייכות. כולנו היינו בנות להורים גרושים. כשפגשנו זו את זו לא היה צורך במילים

או בהסברים. הייתה בינינו הבנה שקטה של כאב מוכר, שותפות של ייסורים.

הסתובבנו בעיר חסרות שקט, מחפשות מה לעשן, איפה לשבת, איך למצוא מפלט. בחופשות מבית הספר היינו בורחות לאילת, נוסעות בטרמפים, נושאות על גבינו תיק קטן וחלומות פרוצים. אילת הייתה אז בתולית, מלאת הבטחות ונראתה כמו עולם אחר, עתיר באפשרויות. מצאנו בה עבודה במפרץ בהובלת סיורי יאכטה לתיירים משועממים. ישנו על הסיפון, אכלנו טוסטים מהשקמית בעשרה שקלים וצחקנו מתוך צורך למלא את הריקנות.

בתקופת הלימודים היינו תופסות טרמפים לתל אביב, משתכרות עד אובדן חושים, רוקדות עד שכואב הגוף ושובות הביתה לפנות בוקר עייפות אך מלאות לרגע. להרף עין. עד לבוקר. שאלנו שאלות קיומיות, חיפשנו משמעות, והאמת? ברוב הזמן פשוט התמסטלנו למוות כדי לברוח מהשיעמום של העיר ומהיאות שחוינו בבית. היינו כמו חבורה של גיבורות שבורות מסרט של פולנסקי, מכורות ל"קלות הבלתי נסבלת של הקיום", משוכנעות שאנחנו מורכבות מדי, עמוקות מדי בעולם שטוח ורדוד שאין לנו מקום בו. ובכל זאת, כל אחת מאיתנו סיימה את הבגרויות בהצטיינות. למזלי, ניחנתי בזיכרון צילומי מופלא שבזכותו יכולתי לקרוא את החומר למבחן, לשנן הכול, לקבל ציון 95 ולשכוח אותו ביום המוחרת. היו שני דברים שאהבתי בבית הספר: שיעורי תנ"ך ושיעורים במגמת ספרות מורחבת. אני זוכרת שלמדנו על ספרות מודעת לעצמה וקראנו את הספר **אהובתו של הקצין הצרפתי**, שבסופו מוצעים לקורא שני סופים. שרה, אהובתו של הקצין, היא דמות שנמצאת בשולי החברה הוויקטוריאנית ונתפסה כמי שחצתה גבולות אסורים. ג'ון פאולס, הסופר, העניק

לדמויותיו כמה אפשרויות וכמה סיומים שונים. כשקראתי את הספר דמותה של שרה עוררה בי הזדהות, וגם העלתה שוב את אותה שאלה נוקבת – האם חיי מוכתבים על ידי גזרת גורל, או שמא אוכל לחרוג מהתסריט ולכרוא סוף אחר? הספרים היו מציאות מקבילה שבה הגיבורות יצאו למסע, התגברו על מכשולים ועמדו באתגרים, הן היו חזקות, נחושות לבטא את האמת שלהן, או לכל הפחות לתת שם לרגשותיהן. והן תמיד חזרו הביתה. היינו "בנות טובים" שנסחפו, אבל ידענו לחשוב קדימה. לא היינו טובות זו לזו. לא היינו טובות לעצמנו, ועם זאת, לא אפשרנו לעצמנו להידרדר במדרון תלול. כל אחת רצתה להוכיח לעצמה ולאחרות שהיא גיבורה.

עם סיום לימודיי בתיכון, הושלמו הגירושים של הוריי. אבא עבר לגור בשכונה, קרוב אלינו, אבל נפרד מאיתנו. אחיי ואני היינו מבקרים את אבי פעם או פעמיים בשבוע, אבל ישנים רק בבית של אימא.

אחי, אריאל, שצעיר ממני בארבע שנים, היה ילד שתקן ומופנם. את הכאב שלו הוא עטף בשתיקה. לימים, הוא החל בתהליך של חזרה בתשובה, עד שלבסוף עבר להתגורר בצפת ושם הוא חי עד היום עם אשתו וששת ילדיו. הוא עוסק בווטרינריה ועובד כמפקח וטרינרי בצפת. רק לאחרונה, עם כתיבת הספר, התחלנו לשוב ולשוחח. גילינו שלמרות שבחרנו בדרכים שונות, בעצם כל אחד מאיתנו ביקש את אותו הדבר – לרפא את נפשו ולתקן את נשמתו. יריב, שצעיר ממני בתשע שנים, הוא מוזיקאי ואומן מוזיקת טכנו שמופיע ברחבי העולם. הוא בחר להתרחק מהארץ ולחיות עם אשתו ושני ילדיו באתונה. שני אחיי פנו לקצוות מנוגדים,

שניהם הפכו להיות בעלים טובים לנשותיהם, אבות נפלאים ומסורים, שניהם חווים את ההורות לילדיהם כתיקון להורות שהם חוו כילדים.

ארבעה חודשים של חופש נותרו עד לגיוסי לצבא. חששתי ממנו אך גם הייתי סקרנית לגביו. בינתיים, התחלתי לעבוד בצוות הבידור של קלאב מד באילת. שם הכרתי בחור מצוות הבידור וניהלנו רומן קצר, אינטנסיבי, שנגמר כשעזבתי. הרומן הזה חקוק בי כסמל לחופש, כטבילה ראשונה בחופש, באפשרויות ובמרחב הקיים בבגרות.

כשנותר כחודש לגיוסי טסנו, כמה חברות ואני, לטיול בלונדון ובסקוטלנד. משם המשכתי לפריז, לבדי. נסעתי במטרו, הסתובבתי בסמטאות העיר עם מפה ביד, ביקרתי במוזיאונים, הכרתי מטיילים שהתלוויתי אליהם לכמה ימים ואז המשכנו כל אחד לדרכו. התאהבתי בתחושה הזו, של להיות תיירת בעולם הגדול.

החירות הזו תמה עם חזרתי לארץ וגיוסי לצבא.